

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Me?unarodni, interdisciplinarni, dvojezi?ni, online ?asopis

Tamo gdje je veliki rat po?eo

Joseph Roth

Veliki rat je po?eo u Sarajevu jednog toplog ljetnog dana 1914. Bila je nedelja; ja sam bio student. Poslijepodne je navratila djevojka, sa pletenicama koje su tih dana bile uobi?ajene. Imala je veliki žuti slamnati šešir u ruci. Šešir je bio poput ljeta: podsjetio me je na sijeno, cvr?ke i makove. U slamnatom šešиру bio je telegram, prvo „specijalno izdanje“ koje sam video ikada. Bio je zgužvani, zastrašuju?i, znak munje na papiru. „Znaš šta?“ rekla je djevojka. „Pucali su na prestolonasljednika. Moj tata, došao je pravo ku?i iz ?ajdžinice. Ne?emo ostati ovdje, da li znaš to?“

Nisam mogao shvatiti ozbiljnost toga da je otac došao tako brzo iz ?ajdžinice ku?i. Vozili smo se tramvajem, a napolju je bio red jasmina ?ije su grane grebale uli?na vozila. Drve?e je bilo odmah uz put. Jedno je vozilo prolazilo pored nas-kling, klang- i izgledalo je kao vožnja saonica u ljetnim danima. Djevojka je bila svijetle plave boje, nježna, hladnog daha, kao jutro u poslijepodnevnim satima. Donijela mi je vijesti iz Sarajeva-i to je ime lebdjelo nad njom, sa?injeno od tamno crvenog dima kao vatra nad glavom bezbrižnog dijeteta.

Godinu i pol kasnije-kako je trajna bila ljubavih iz tih dana mira!-stajala je ona na stanici teretnih vozova II. Sada je ?ak stajala na sredini tog gustog oblaka dima. Muzika je ?esto odzvanjala, vagoni su škripjeli, lokomotive zviždale, si?ušna smrznuta žena stajala je kao uveli vijenac na muškarcu u zelenoj odori, a nove su uniforme mirisale na tvorni?ku obradu. Bili smo društvo koje putuje. Destinacija: nepoznata. Predosje?aj: Srbija. Vjerovatno smo oboje razmišljali o onoj nedelji, „specijalno izdanje“ telegram, Sarajevo. Njen otac više nije nikada otišao u kafanu; on je ve? ležao u masovnoj grobnici.

Danas, trinaest godina nakon prvog pucnja, vidimo Sarajevo. Nevini grad, zatrpan prokletstvima! Još uvijek stoji! Pokriva? melanholijske za najstrašnije katastrofe. Nije se smanjio ni za jedan milimetar! Nije pala vatrena kiša, ku?e su nedirnute, djevojke idu ku?i posle škole, iako pletenice više nisu u modi. Jedan je sat poslijepodne. Nebo je bilo od plavog satena. Željezni?ka stanica na koju je doputovao nadvojvoda, olovnih nogu, nalazila se daleko od centra grada. Na lijevoj strani, što vodi prema gradu, nalazio se prašnjavi put, dijelom pokriven asfaltom i dijelom šljunkom.

Drve?e-zgusnutog liš?a, tamno i prašnjivo-nepravilno se rasulo uz ivicu puta; oni su ostaci vremena kada je ulica još uvijek bila ulica sa drvoredom. Sjedili smo u udobnom automobilu, što ga je hotel posalo za nas. Vozili smo se ulicama, uz rije?nu obalu-tamo, na uglu, tamo je svjetski rat po?eo. Ništa se nije izmijenilo. Tražio sam tragove krvi. Bili su saprani. Trinaest godina, bezbrojne kiše, i milioni ljudi isprali su krv. Mladi ljudi su izlazili iz škola; da li tamo u?e o

svjetskom ratu?

Glavna ulica je vrlo tiha. Na njenom vrhu nalazio se manji mezarluk, kameni cvijetovi u malom vrtu smrti. Na njenom dnu, bio je ulaz za bazar. Manje više negdje na sredini bila su dva velika hotela sa kafanama na terasama, jedno drugom okrenuto prema dijagonalni. Vjetar je listao stare novine kao da su prošlogodišnje opalo liš?e. Konobari su sa iš?ekivanjem stajali na ulaznim vratima, više kao uspomene nego kao funkcionalni elementi turisti?ke ponude. Stari vratari naslonjeni na zidove, ostaci mira, antebellum ere.

Jedan od njih imao je zaliske, kao duh prošlosti Dvojne Monarhije. Veoma star ?ovjek, vjerovatno penzionisani javni bilježnik, govorio birokratskim njema?kim iz habsburških dana. Trgovac knjigama nudio je novine, knjige i žurnale-ali ve?inom samo kao reprezentativne uzorke. Od njega sam uzeo Maupassant (iako je na lageru imao Dekobru) za no? u vozu, koji nema spava?eg vagona. Rije? po rije? i shvatio sam da je u Sarajevu interes za književno?u opao. Bio je samo jedan u?itelj što se pretplatio na književne dvosedmi?njake. (Koje olakšanje znati da takvi u?itelji postoje!)

Uve?er, lijepo žene, odlu?ne u svoju ispravnost, izlaze u šetnju. To je korzo maloga grada. Lijep žene šetaju po dvoje ili troje, kao u?enici iz internata. Muškarci se konstantno naklanjaju šeširima-ovi se ljudi znaju me?usobno toliko dobro da sam ja još tri puta ve?i stranac. Na ivici sam da odem pogledati film, neki historijski. U historijskim dramama ljudi se ne poznaju me?usobno i scene u kojima se pozdravlju uop?e ne postoje, ?ovjek je stranac me?u strancima. Jedino sam nervozan zbog grubih, osvjetljenih pauza. ?itanje novina bi tako?er bilo dobrodošlo. ?uješ nešto o svijetu kojeg si upravo napustio-kako bi video svijet.

U deset sati sve je mirno i tiho. Restoran svijetli u daljini iz tamne ulice. Porodi?na proslava po?inje. Na drugoj strani rijeke, u turskom gradu, redovi ku?a nižu se kao na terasama. Njihova svjetla drhte i tope se u magli, podsje?aju?i na udaljene svije?e na stepeništu širokog i uzvišenog oltara.

U Sarajevu ima i jedno pozorište, i trenutno prikazuju jednu operu, imaju i muzej i imaju bolnice, gradsku vije?nicu, policajce-sve što jednom gradu treba. Grad! Kao da je Sarajevo grad kao i svaki drugi! Kao da najve?i od svih ratova nije po?eo u Sarajevu! Svi grobovi heroja, sve masovne grobnice, sva ratišta, sav otrovni gas, svi bogalji, sve udovice, svi nepoznati vojnici: ovdje je sve to po?elo. Ne želim upropastiti ovaj gard-zašto bih? Ima dobre, ljubazne ljude, lijepo žene, ?arobno nevinu djecu, ku?ne ljubimce što su sretni što su živi, leptirove što se odmaraju na mezarluku. Me?utim, rat je po?eo ovdje. I svijet je razoren. A Sarajevo stoji. Ne bi trebao biti grad. Trebao bi biti spomenik, da se svi sje?aju sa užasom.

(1927)

From: Joseph Roth. Werke. Bd. 2. Das journalistische Werk 1924-1928

Edited and with an afterword by Klaus Westermann – © 1990 by Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln und Verlag Allert de Lange, Amsterdam.

Translated by Ermina Por?a – © 2008 Ermina Por?a

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.